

İnsanları seven robot

2017 Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görülen Japon kökenli İngiliz yazar Kazuo Ishiguro, yeni romanı 'Klara ile Güneş'te yapay zekâya sahip bir robotun insanı ve toplumu anlamlandırma çabasını işliyor. Ishiguro, yakın geleceğin bu distopik yorumunda bir kez daha hatırlayış ve unutuşu, sevgiyi, sevginin farklı tezahürlerini sorguluyor.

Japon bir ailenin çocuğu olarak 1954'te Nagazaki'de doğan Kazuo Ishiguro, günümüz İngiliz edebiyatının en önemli isimleri arasında sayılıyor. Pek çok dile çevrilen romanlarının yanı sıra kısa hikâyeleri, senaryoları, romanlarından uyarlanan sinema filmleriyle dünya çapında tanınan bir yazar. Türkiye'de de karşılığını bulmuş, romanlarının tamamı edebiyatseverlerle buluşmuş.

İlk romanı 'Uzak Tepeler' (1982) yayımlandığında henüz 27 yaşındaydı Ishiguro. Hikâyesini İngiltere'de yaşayan ve kızının intiharıyla yüzleşmeye çalışan Japon bir kadının geçmişi anımsaması etrafında kurulumuştu. Winifred Holtby Ödülü'nü kazanan roman, özellikle İngiltere'deki hayatı 'Japonların gözünden' değerlendirmedeki başarısıyla övüldü. Ve ertesi yıl Ishiguro, henüz İngiliz vatandaşlığına kabul edilmişken, aralarında Martin Amis, Ian McEwan, Salman Rüşti, Julian Barnes, Graham Swift, Rose Tremain ve Pat Barker gibi isimlerin yer aldığı seçici kurul tarafından en iyi genç İngiliz yazarlar listesine dahil edildi.

Yolu açılmıştı. İkinci romanı 'Değişen Dünyada Bir Sanatçı'da (1986) roman kahramanları yine Japonlardı. II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında geçen romanda öncesi ve sonrasıyla savaşın yarattığı yıkım, suçluluk duyguları, yakıcı bir hesaplaşma ve hayata tutunma mücadelesi sergileniyordu.

Artık İngiltere'ye ve İngilizlere bakmanın zamanı gelmişti. Bana kalırsa **Ishiguro'nun basyapıtı olan ve prestijli Man Booker ödülüne değer görülen 'Günden Kalanlar'da (1989) karakterlerin milliyetini değiştirdi ama tarihsel arka plan aynıydı. II. Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası'na sempati duyan bir aristokratın kâhyası olan Stevens'in sesiyle anlatılan hikâye dönemin ve İngiliz kimliğinin ruhunu yakalamıştı. Roman, Ishiguro'nun 'geçmişe takılıp kalmış bellek' temasının da en karakteristik temsiliydi. Biraz açıklık getireyim; Ishiguro romanlarının**

Kazuo Ishiguro

anlatıcıları durmadan hatırlarlar ve anlatırlar ama anlattıklarına güvenemeyiz. Çünkü hatıraları çarpıtılmış ya da bellekleri ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmiştir.

Bir sonraki romanı 'Avunamayanlar'da (1995) farklı bir hikâye ve anlatım tarzı deneyecekti; 'Avunamayanlar', konser vermek üzere bilinmeyen bir Orta Avrupa ülkesine giden bir piyanistin bilincinden aktarılan hikâyesiyle pek çok eleştirmen tarafından 'Kafkaesk' olarak değerlendirildi.

Türsel ve biçimsel denemelerini sonraki üç romanında da sürdürdü; 'Öksüzler' (2000), 1930'ların Çin'inde geçen arka planıyla tarihi roman türüne, dedektif kahramanı ve barındırdığı muammalarla polisielere göz kırpyordu. Ne var ki beklenen düzeyi tutturamamıştı. Hayal kırıklığını 'Beni Asla

Bırakma'yla (2005) ile giderdi. İnsanlara organ nakli sağlamak için yetiştirilen genç androidlerin dramını işleyen, yakın geleceği hedef alan bu distopik romanın ardından 'Gömülü Dev' (2015) ile karanlık çağlara uzandı; Kral Arthur dönemine.

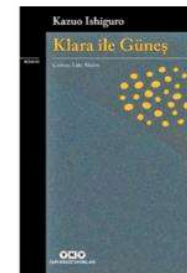
2000'li yıllarda 'Beni Asla Bırakma' dışında 'büyük' roman yazmadı ama itibarı da zedelenmedi Ishiguro'nun. 2017 Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanması elbette kimseyi şaşırtmayacaktı. Nobel Komitesi, ödül gerekçesini açıklarken "Büyük duygusal güce sahip romanlarında, dünya ile hayali algı arasındaki uçurumu ortaya çıkarması" ifadesini kullanmıştı. Romanlarının değerlendirmesini yaparken sözünü etmişim, **Ishiguro'nun 40 yıllık kariyerinde en fazla öne çıkan temalar hafıza, hatırlama, unutma ve bu sürecin getirdiği yükler olmuştur; 'Klara ile Güneş'te de öyle.**

Ishiguro, sekizinci romanı 'Klara ve Güneş'te hikâyeyi bir robotun, Klara'nın bakış açısından anlatıyor. Enerjisini güneş ışıklarından alan, yapay zekâ ile donatılmış, öğrenen, bilgi ve becerilerini, hatta duygularını geliştiren YA tipi bir robot. YA, yani yapay arkadaş. Klara ve benzerleri, çocukların yalnızlığını gidermek için imal edilmiş teknoloji harikaları. Üstelik Klara diğerlerinden biraz daha farklı özelliklere sahip; dış dünya gözlemleri keskin, ayrıntıları iyi yakalıyor ve merceğine yansıyanları şaşırtıcı bir doğrulukla yorumluyor. Josie'nin annesinin Klara'yı tercih etmesindeki en önemli nedenin tam da bu özellikleri olduğunu ilerleyen sayfalarda anlayacağız. Josie, sevimli bir kız, 'yükseltilmiş' bir çocuk. Gençlerin yüksek eğitim alabilmesi için 'DNA'larında ufak tefek oynamalar yapılarak 'yükseltildiği', yükseltilmeyenlerin ancak yüzde 2'sini okuma şansı bulunduğu, orta sınıfların pozisyonlarını kolaylıkla yitirdiği, sosyal sınıfların iyice ayrıştığı, yoksul mahallelerini sokak çetelerinin kontrol ettiği

yakın bir gelecekteyiz. Elit kesim -ölümcül hastalıklara yakalanma ihtimalini göze alarak- çocuklarını yükselttirmeyi tercih ediyor. Ne yazık ki Josie'de hastalananlar arasında...

Josie'nin yanına yerleşen Klara, evdeki hayata alışmak ve Josie'nin arkadaş ihtiyacını karşılamak için büyük gayret gösteriyor. Başlangıçta işler yolunda, ta ki Josie'nin hastalığı nüksedene kadar. Evdeki hayat tekinsizleşirken Klara'nın karşısına cevaplaması zor sorular çıkıyor; Josie neden hasta? Kız kardeşi nerede? Josie'nin babası neden onlarla yaşamıyor? Kızın annesi Klara'dan ne bekliyor?..

Robotlar ya da insan eliyle yaratılmış varlıklar daima edebiyatın ilgi alanına girmiş, makinelerin düşünme ve hissetme potansiyeli her zaman tartışma konusu olmuştur. 'Klara ile Güneş'te bilimkurgu edebiyatının bu kadim meseleleri ele alınmış; ama kayda değer bir yenilik getirmeden. Gelecek ile ilgili karanlık öngörülerde bulunmakla birlikte okuduğumuz hikâyeye distopik demek bile zor. **Klara'nın merceğini içinde yaşadığımız zamanın sorunlarını daha görünür kılmak için kullanıyor.** Ne var ki yeterince derinleşememiş. Sevdiğimiz Ishiguro temaları biraz havada kalınca roman duygusal bir masala dönüşmüş. Kısacası pek çok yazar gibi Ishiguro da sanki Nobel'in lanetine uğramış; 'Klara ile Güneş' beklentilerimin uzağında kaldı. ○

KLARA İLE GÜNEŞ

Kazuo Ishiguro
Çeviren: Lale Akalın
Yapı Kredi Yayınları, 2021
264 sayfa, 30 TL.